

Skärvstenspackning i Hjo

Arkeologisk utredning inom fastighet 3:43 i Hjo socken och kommun, Västra Götalands län

Skärvstenspackning i Hjo

Arkeologisk utredning inom fastighet Söder 3:43 i Hjo socken
och kommun, Västra Götalands län

Jönköpings läns museums dnr: 2022-206
Länsstyrelsens dnr: 431-33610-2022

Rapport, foto och ritningar: Emma Boman
Rapportgranskning: Ann-Marie Nordman
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY. Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>.

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor, Geografiska Grunddata samt Geodata (FUK) är återgivna enligt tillstånd: Fastighetskartan © Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833, nr MS2012/03742 samt dnr i2012/1091. Terrängkartan, samt GSD–Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0).

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2023

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Målsättning och metod	7
Topografi	7
Fornlämnings- och kulturmiljö	7
Tidigare undersökningar	8
Resultat	8
Kartstudier	12
Fynd	13
Utvärdering av undersökningsplanen	16
Administrativa uppgifter	18
Referenser	19
Kartmaterial	19
Tryckta källor och litteratur	19

DEN UPPDRAGSARKEOLOGISKA PROCESSEN

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14 §§ i Kulturmiljölagen samt genom direktiv och föreskrifter. Arkeologiska uppdrag indelas i flera etapper: arkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen.

Arkeologisk utredning

Arkeologisk utredning brukar göras i två steg. Den första etappen, steg 1 (AU1), innebär att befintlig kunskap i form av arkivmaterial, äldre handlingar och historiska kartor samt litteratur och uppgifter om tidigare undersökningar sammanställs med syfte att se om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Därtill görs en fältinventering i syfte att lokalisera tidigare okända fornlämningar. Steg 2 (AU2) utgör den del som innebär markingrepp i form av sökschakt med grävmaskin och provrutsgrävning. Om det konstateras förekomst av fornlämningar så kan dessa, om de inte kan bevaras, gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

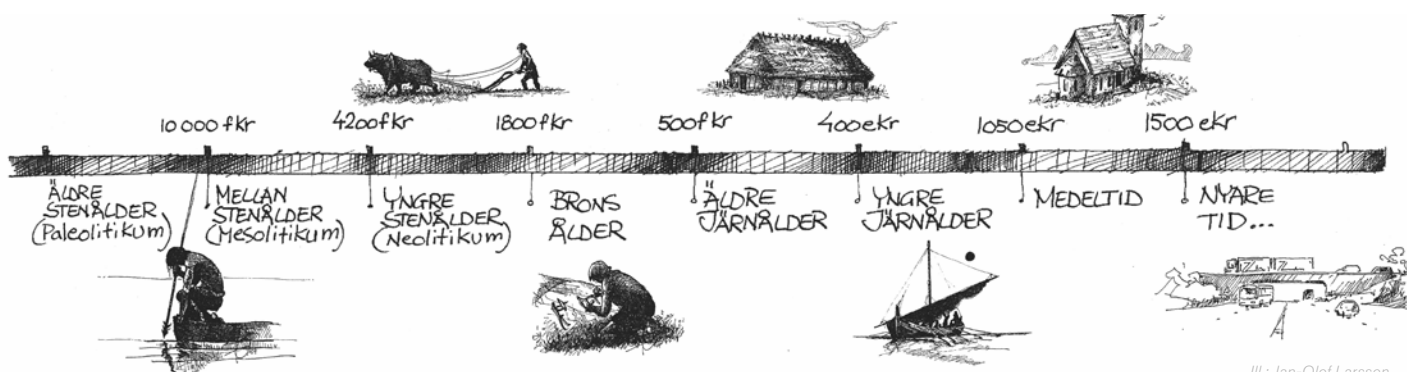
Arkeologisk förundersökning

En arkeologisk förundersökning (FU) syftar till att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta till vara fynd. Resultaten ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning. Förundersökningen ska också ge underlag för företagarens (exploatörens) vidare planering. Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential går det vidare till nästa steg i processen - en arkeologisk undersökning.

Arkeologisk undersökning

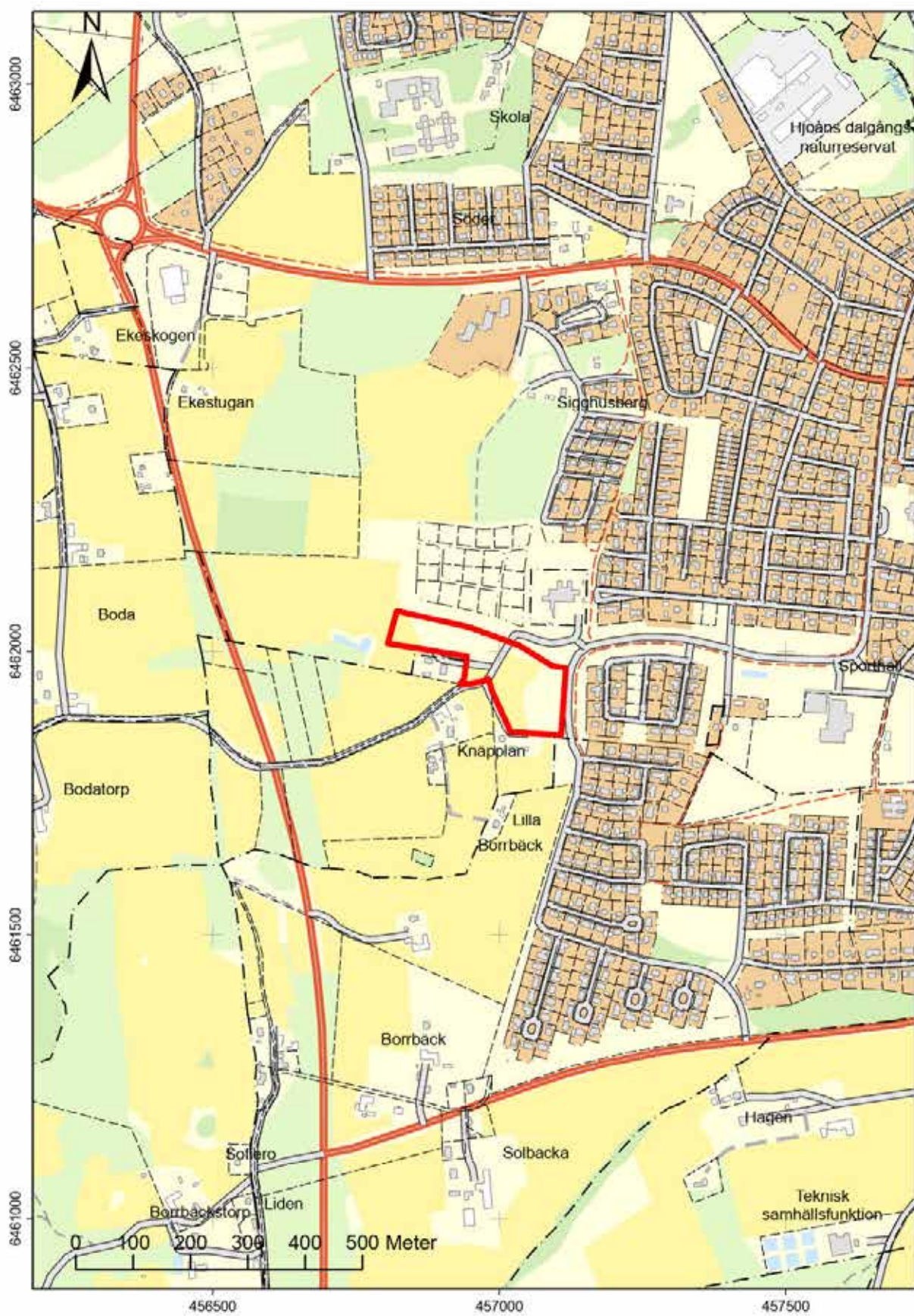
En arkeologisk undersökning (UN) utförs med anledning av att en fornlämning behöver tas bort. Syftet med en arkeologisk undersökning är att dokumentera en fornlämning, ta till vara fornfynd, rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Dokumentationsmaterialet och fynden ska bevaras för framtiden samt tolkas vetenskapligt och infogas i ett kulturhistoriskt sammanhang. Undersökningen innebär att hela eller delar av fornlämningen slutgiltigt tas bort. Efter att fornlämningen tagits bort är marken fri att exploatera ur fornlämningssynpunkt.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida.

Sammanfattning

Jönköpings läns museum har under hösten 2022 utfört en arkeologisk utredning inom fastigheten Söder 3:43 i Hjo socken och kommun i Västra Götaland. Vid utredningen påträffades två fornlämningar i form av en skärvtenspackning och en härdbotten. Enligt utförd kartstudie ska det ha funnits en bytomt med medeltida belägg inom aktuellt utredningsområde. Inga rester efter denna bytomt påträffades, dock påträffades fynd med medeltida dateringar inom området för bytomten. Skärvtenspackningen behöver utredas vidare för att fastställa dess art, konstruktion och datering om området går vidare för exploatering.

Figur 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 64E 6fS. Skala 1:10 000.

Inledning

Under hösten 2022 har Jönköpings läns museum utfört en arkeologisk utredning inom fastighet Söder 3:43 i Hjo kommun, Västra Götaland. Beställare för uppdraget var Hjo kommun som ämnade ta fram en detaljplan för att bygga bostäder inom området. Fält- och rapportansvarig var Emma Boman, arkeolog vid Jönköpings läns museum. En kartstudie har genomförts av kulturgeograf Ådel Vestbö Franzén, vid Jönköpings läns museum. Aktuellt utredningsområde omfattade ca 27 hektar och är beläget vid Knäpplans gård.

Målsättning och metod

Målet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om fornlämningar berörs av planerat arbetsföretag. Nyupptäckta fornlämningar skulle avgränsas preliminärt. Den arkeologiska utredningen utfördes genom att dra sökschakt med maskin samt att 10 provrutor skulle grävas för hand. Placering av sökschakt och provrutor lades dels efter resultat av kartstudien områdets topografi samt för att undvika ledningsdragnings och andra sentida störningar i området.

Topografi

Utredningsområdet är beläget i Knäpplan delvis på en öppen flack åkermark. I områdets norra delar återfinns även en större sänka. Runtom utredningsområdet finns vägnät, både i form av grusvägar men även större asfalterade vägar. Området runtom är även bebyggt i omgångar med ett nybygge under produktion i norr.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Forn- och kulturhistoriska lämningar inom en km radie från aktuellt utredningsområde redovisas nedan.

Ca 800 meter öster om utredningsområdet återfinns den kulturhistoriska lämningen L1962:3888 vilket är en plats med tradition om begravda ryska krigsfångar. Enbart en fornlämning finns registrerad inom närområdet. Ca 1 km svagt syd-sydost om utredningsområdet finns en fornlämning registrerad i form av ett vägmärke (L1962:7115). Det finns flera fyndplatser av bland annat stenyxor registrerade inom 1 km avstånd åt öst, sydväst, väst och nord-nordost (L1962:3849, L2020:9250, L1962:3876, L1962:4463 och L1962:4438). Två av dessa (L1962:4438 och L1962:3876) är registrerade som uppgift om, de har därmed ej bekräftats i fält. Övriga fyndplatser är registrerade som övrig kulturhistorisk lämning.

Ca 1,2 km nordost om aktuellt undersökningsområde finner vi L1962:4444 vilket är ett stadslager som kan dateras till 1400-talet genom de skriftliga källorna.

Tidigare undersökningar

I närområdet till det nu aktuella utredningsområdet har inga arkeologiska insatser genomförts tidigare.

I Hjo har framför allt arkeologiska insatser utförts i de centrala delarna av kommunen där fornlämning L1962:4444 stadslager (RAÄ 17:1) har berörts av olika ingrepp. L1962:4444 har varit fokus för arkeologiska schaktkontroller, förundersökningar och undersökningar sedan 1990. Ett återkommande resultat genom åren är att inga äldre kulturlager eller lämningar har iakttagits. Det som har hittats och som är av intresse i detta sammanhang är rester efter 1600–1700-tal. Ett garveri och en byggkonstruktion från 1600-tal samt kulturlager daterade till 1600–1800-tal undersöktes både 1989 och 1990. Staden Hjo har sina rötter i 1400-tal då staden omnämns i de skriftliga källorna för första gången. Men några medeltida spår i marken har aldrig påträffats. År 1990 påträffades vid en förundersökning inom kyrkoparken, kv Kaplanen I elva gravar samt ett område med avsatta kulturlager (Viking 1990). En arkeologisk förundersökning genomfördes bland annat 2004 av Västergötlands museum inom L1962:4444 med syfte att klargöra fornlämningens art och omfattning. Vid detta tillfälle kunde endast naturliga lager och sentida störningar iakttagas (Åhman 2004, dnr 347/03). Ett liknande resultat gjordes 2020 när en schaktningsövervakning utfördes inom Duvan 6 (Henriksson 2020).

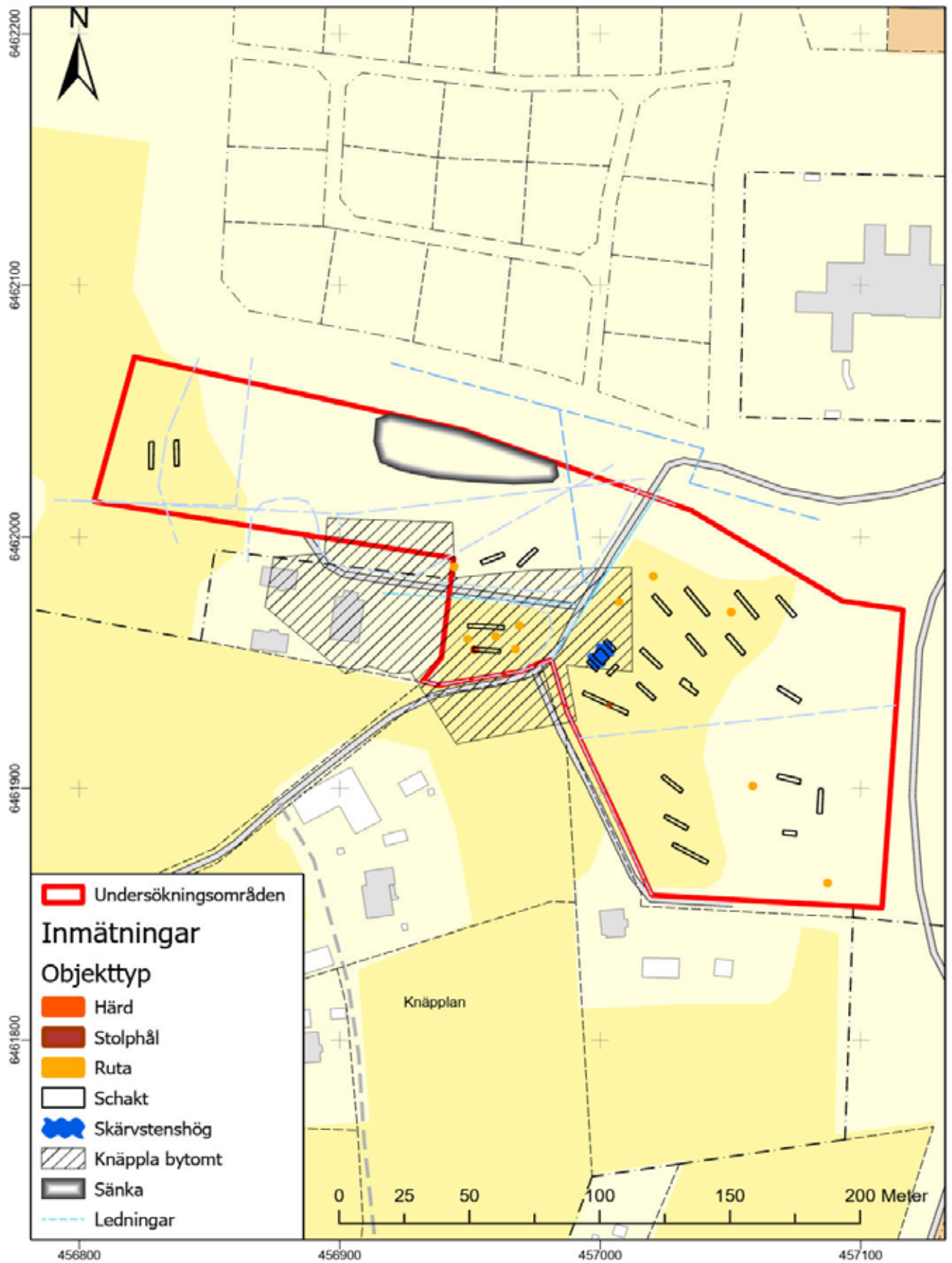
Utanför de centrala delarna av Hjo är det sparsamt med arkeologiska insatser men 2013 genomförde Arkeologicentrum AB en arkeologisk utredning steg 1 i Södra Fågelås socken. Vid utredningen påträffades inga fasta fornlämningar. Ett flertal övriga kulturhistoriska lämningar påträffades i form av kolningsanläggningar och områden med skogsbrukslämningar. Tidigare har Riksantikvarieämbetet (RAÄ) genomfört fornminnesinventering i Södra Fågelås under perioden 1958–1962 där en revideringsinventering utfördes 1985. Även Skogsstyrelsens projekt *Skog och historia* har varit i närområdet men det resulterade inte i några registrerade lämningar (Wennstedt Edwinger 2012).

Resultat

Sammanlagt togs 27 sökschakt upp med grävmaskin och 10 provrutor grävdes för hand.

I utredningsområdets östra del påträffades i stort sett enbart påförda massor och omrörd matjord i form av brun humus som på sina ställen var väldigt hårt packad. Som djupast blev schakten 1,14 meter innan en orörd marknivå i form av en gråfläckig lera kunde observeras. I den omrörda matjorden påträffades tegelkross, obrända ben, glas och porslin.

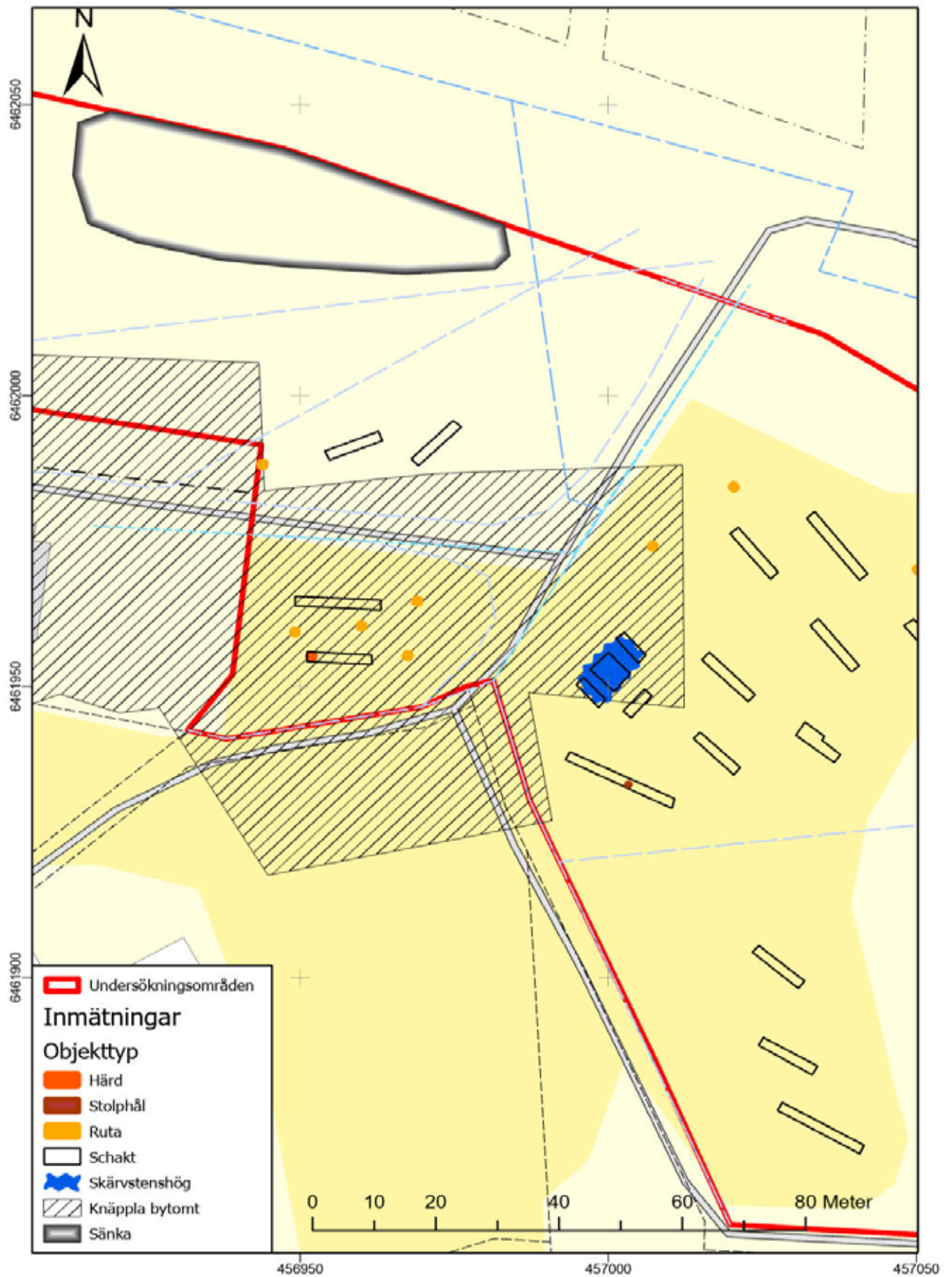
Ett stolphål påträffades i botten av schakt 18, detta bedömdes som sentida då en större mängd tegel även påträffades.

Figur 2. Inmätta schakt och provrutor samt resultat av utredningen.

Figur 3 och 4. Den framrensade skärvstenspackningen.

Figur 5. Resultat av utredningen med fokus på skärvtenspackningen.

I utredningsområdets centrala delar påträffades en skärvstenspackning 11x6 meter stor (L2022:7264). De skörbrända stenarna är lagda i ett gråsvart, sotigt siltlager där fynd av brända och obrända ben med slaktspår, bränd lera, slagg och förslaggad lera påträffades vid handrensning.

Ytterligare sökschakt anlades intill den redan upptagna ytan för att försöka avgränsa lämningen.

Tolkningarna av skärvstenshögar eller packningar har varierat genom åren. Skärvstenshögar betraktades från början som gravar men har även kopplats samman till offer och kulter, dvs att de ska ha en rituell innebörd. Denna typ av lämning har även tolkats som att vara en rest efter någon form av produktion, så som bronsgjutning. Det man tenderar att påträffa vid undersökningar av dessa lämningar, dvs skörbränd sten, obrända ben, keramikskärvor mm, ledde dock till att de senare kom att tolkas som avfallshögar. Att man helt enkelt samlade ihop material som inte längre gick att använda i en speciell hög (Runcis 1999). Ett fåtal skärvstenshögar har undersökts i Jönköpings län och enbart en har undersökts i Västra Götalands län (L1970:9713).

Kartstudien påvisade att det inom utredningsområdet har funnits en bytomt/gårdstomt (se avsnitt nedan *kartstudier*). Inga anläggningar eller intakta kulturlager påträffades. Enbart matjord med fynd av bland annat stengods, en blyplomb, blästbruksslagg, glas (fönster och-dricksglas) kalkbruk, porslin, äldre och yngre rödgods och tegelkross påträffades. Fynd av stengods, blästbruksslagg samt äldre rödgods troligtvis från tidigt 1600-tal påvisar att det finns medeltida dateringar i området. Bytomten/gårdstomten har registrerats efter de äldre kartorna och då lämningen inte kunde bekräftas i fält har lämningen ingen antikvarisk status.

I botten i ett av schakten, på en nivå av ca 0,4 meters djup, påträffades en hårdbotten (L2022:7290) i form av rund ca 0,8 meter i diameter stor, mörkfärgning. Härden har vid ett tidigare tillfälle skadats och det som återstod var ett ca 1 cm tjockt siltigt sotlager där undergrunden stack fram på sina ställen.

Kartstudier

Det aktuella utredningsområdet är beläget på fastigheten Knäppla, strax söder om Hjo stads stadsjordar enligt äldre kartor över Hjo stad från 1696. Knäppla var ett skattehemman och återfinns i den årliga räntan 1542 då en Joen i *Kneppla* bebodde gården. Enligt mantalslängderna från 1642 var Knäppla kyrkoherdeboställe då en herr Boo Benedicti med hustru Kerstin Månsdotter bebodde hemmanet. Det finns enbart äldre kartor över Knäppla, nämligen en lagaskifteskarta från 1836, den häradsekonomiska kartan som upprättades ca 40 år senare. Utöver dessa finns även den ekonomiska kartan från 1959. Enligt lagaskifteskartan var Knäpplas gårdstomt tudelad i en västlig del där ekonomibygganderna fanns samt en

Objekt nr /Karta	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Kommentar
L2022:7293	Bytomt/ gårdstomt	Bytomt, ca 140×90 m (Ö-V), utsträckning enligt lagaskifteskarta från 1836. Enligt lagaskifteskartan från 1836 var Knäpplans gårdstomt tudelad i en västlig del där ekonomibyggnaderna fanns samt en östlig del där mangårdsbyggnader, gårdstomten/bytomten samt kålgårdar var belägna.	Ingen antikvarisk bedömning - uppgift om, ej bekräftad i fält	
L2022:7264	Skärvstenshög	Skärvstenspackning, oval, 11×6 m st (NNO-SSV) och ca 0,1 m h. Tätt stenpackning bestående utav skörbrända stenar, 0,1-0,2 m st. Större stenar i S, ca 0-3-0,4 m st..	Fornlämning	Behöver utredas vidare för att fastställa dess konstruktion och datering.
L2022:7290	Härd	Härdbotten, rund, ca 0,8 m i diam. Härden skadad sedan tidigare, enbart ett ca 1 cm tjockt sotigt siltlager återstår av härden.	Fornlämning	Skadad, behöver ej undersökas vidare

östlig del där mangårdsbyggnader, gårdstomten/bytomten samt kålgårdarna var belägna. Den östliga delen av bytomten berörs av den nu aktuella utredningen. I de senare kartorna från 1880 (häradsekonomiska kartan) och 1959 (ekonomiska kartan) hade vägen genom bytomten flyttats till ett läge längre österut, varför bytomtens västra och östra del senare kom att ligga tillsammans väster om vägen genom byn. Det ursprungliga skattehemmanet delades vid laga skiftet upp på fyra enheter om 1/3, 1/3, 1/21 samt 6/21 mantal. Efter skiftet kom nya tomter att bebyggas söder om den gamla gårdstomten vilket är utanför aktuellt utredningsområde.

Inom utredningsområdet finns även Knäpplas "vattneplats" vilket var en samfällighet där en brunn eller källa har varit belägen.

I övrigt bestod utredningsområdet mestadels av åkermark år 1880 och 1959, medan inslaget av ängsmark givetvis var större vid tiden för Laga skiftet år 1836.

Fynd

Fynd som har kunnat datera olika delar inom utredningsområdet och som har kunnat säga något om platsens nyttjande har tagits in, resten noterades enbart i fält och återbördades till respektive schakt eller ruta vid igenläggning.

Vid framrensningen av skärvstenspackningen påträffades brända och obrända ben. Dessa analyserades direkt i fält och utgör matrester. Nöt kunde identifieras bland det obrända materialet, detta uppvisade även slaktspår. Även bränd lera, slagg samt förslaggad lera påträffades vid framrensningen, vilket utgör rest- och avfallsprodukter.

Som nämnts tidigare påträffades fynd av medeltida karaktär inom det område som utgjorde bytomt/gårdstomten. Fynden utgjordes av två keramikskärvar varav ena utgör så kallad stengods. Vid metalldetektering påträffades även en blyplomb som var delvis böjd och inga stämplat gick att urskilja. Blyplomben påträffades i de massor som redan tagits upp med maskin där bytomten/gårdstomten enligt uppgift ska ha funnits.

I övrigt utgörs fynden enbart av så kallat husgeråd vardagsföremål med mycket yngre rödgods, dricks- och fönsterglas, porslin, kalkbruk och tegel.

Tabell 1. Tabell över tidigare kända samt nypåträffade forn- och kulturlämningar. Förklaring till tabellen återfinns nedan (se sid 17).

Fynd nr	Sakord	Material	Fragment. grad	Vikt i g	Beskrivning	Fyndomständighet
1	Slagg	Järn	Hel	212,7	Oregelbunden form, ca 8x6 cm.	Påträffades vid handrensning av en skärvstenspackning.
2	Äldre rödgods	Lera	Fragment	15,8	Trekantsformad skärva, 6x5 cm, brunprickig glasyr på insidan. 0,06 cm av botten kvar, möjlig skål.	Påträffades där en bytomt/gårdstomt ska ha funnits.
3	Blyplomb	Bly	Hel	2,8	Rund, böjd på mitten och ihopvikt. Inga synliga stämplrar.	Påträffades vid metalldetektering av upptagna massor där en bytomt/gårdstomt ska ha funnits.
4	Slagg	Lera	Fragment	7,4	Två st fragment av förslaggad lera, ca 2x1 cm.	Påträffades vid handrensning av ruta 7 där en bytomt/gårdstomt ska ha funnits.
5	Stengods	Lera	Fragment	3,9	Keramiskskärva av stengods, ca 2,2x2,2 cm. Dekor av längsgående ränder.	Påträffades vid handrensning av ruta 7 där en bytomt/gårdstomt ska ha funnits
6	Slagg	Lera	Fragment	16,8	Oregelbunden form, ca 3,5x3 cm.	Påträffades vid handrensning av ruta 9 där en bytomt/gårdstomt ska ha funnits

Tabell 2. Fyndtabell.

Schakt/ provvruta	Beskrivning	Fynd	Kommentar
Schakt 1	Ca 5x1,8 m. Matjord brun och kompakt, påförda massor. Orörd marknivå på 0,7 m dj bestående av ljust grå sand,	Porslin och tegel	
Schakt 2	Ca 8,7x1,8 m. Påförda och omrörda massor, under detta matjord. Orörd marknivå på 1,14 m dj bestående av ljust grå lera, fläckig.	Tegel	Kompakt
Schakt 3	Ca 9,7x1,7 m. Påförda och omrörda massor. Orörd marknivå på 1,10 m dj bestående av gråmelerad lera.	Inga fynd	Kompakt
Schakt 4	Ca 10x1,7 m. Påförda och omrörda massor, under detta matjord. På 0,81 m dj påträffades ett dike i form av en stenrad. Denna påträffades i direkt anslutning till den orörda marknivån som bestod av en ljust brun lerig silt.	Inga fynd	
Schakt 5	Ca 10,6x1,6 m. Påförda och omrörda massor, under detta matjord. Orörd marknivå på ca 0,50 m dj bestående av en ljust brun/beige fet silt.	Inga fynd	
Schakt 6	Ca 13x1,7 m. Matjord. Orörd marknivå på 0,35 m dj bestående av en ljust fläckig siltig sand med orangea inslag.	Inga fynd	
Schakt 7	Ca 13,8x1,8 m. Matjord. Orörd marknivå på 0,35 m dj bestående av en ljust fläckig siltig sand med orangea inslag.	Inga fynd	
Schakt 8	Ca 10x2 m. Matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en ljust beige fet silt.	Inga fynd	
Schakt 9	Ca 10,5x1,8 m. Matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en ljust fläckig siltig sand med orangea inslag.	Inga fynd	
Schakt 10	Ca 10,5x1,8 m. Matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en ljust beige fet silt.	Inga fynd	
Schakt 11	Ca 7,8x2,7 m. Matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en ljust beige fet silt.	Inga fynd	
Schakt 12	Ca 10,4x1,8 m. Matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en ljust beige fet silt.	Inga fynd	
Schakt 13	Ca 5x4 m. Matjord, under denna en sotig svart silt med en skärvstenspackning. Skärvstenspackningen påträffades på ca 0,33 m djup.	Ben, förslaggad lera, slagg, bränd lera	
Schakt 14	Ca 5x1,8 m. Matjord, under denna en sotig svart silt med en skärvstenspackning.	-	Schaktet togs upp för att försöka avgränsa skärvstenspackningen.
Schakt 15	Ca 5x1,7 m. Matjord, under denna en sotig silt med en skärvstenspackning.	-	Schaktet togs upp för att försöka avgränsa skärvstenspackningen.
Schakt 16	Ca 5x1,7 m. Matjord, under en orörd marknivå på ca 0,5-0,6 m dj bestående av en ljust beige fet silt.	-	Schaktet togs upp för att försöka avgränsa skärvstenspackningen.

Schakt 17	Ca 9x1,8 m. Matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en ljust beige fet silt.	Inga fynd.	
Schakt 18	Ca 18,8x1,5 m. Matjord. Ett stenskott stolphål ca 0,05x0,04 m med fynd av större tegelbitar, bedömt som sentida. Orörd marknivå på ca 0,9 m dj bestående av en ljust beige/gråaktig fet silt.	Tegel	
Schakt 19	Ca 9,6x1,5 m. Matjord. Orörd marknivå på mellan 0,8-0,9 m dj bestående av en ljust beige/gråaktig fet silt.	Inga fynd	
Schakt 20	Ca 10x1,5 m. Matjord. Orörd marknivå på mellan 0,8-0,9 m dj bestående av en ljust beige/gråaktig fet silt.	Inga fynd	
Schakt 21	Ca 15x1,6 m. Matjord. Orörd marknivå på mellan 0,8-0,9 m dj bestående av en ljust beige/gråaktig fet silt.	Inga fynd	
Schakt 22	Ca 13x1,6 m. Omrörda massor och matjord. Orörd marknivå på mellan 0,5-0,6 m dj bestående av en ljust beige silt, fläckvis ljust brun fet silt.	Glas, tegelkross, blyblomp	Blyplomben hittades i dumphögen till schaktet i samband med metalldetektering.
Schakt 23	Ca 10,5x1,6 m. Omrörda massor och matjord. Härdbotten, ca 0,8 m i diam i V av schaktet. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en ljust beige fet silt.	Glas, tegelkross	
Schakt 24	Ca 9,5x1,7 m. Omrörda massor och matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en fläckig ljust grå/beige fet silt.	Tegel	
Schakt 25	Ca 9x1,7 m. Omrörda massor och matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en fläckig ljust grå/beige fet silt med spår av plogfårar.	Tegel	
Schakt 26	Ca 10x1,7 m. Omrörda massor och matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en melerad ljus sand.	Tegel för dränering	
Schakt 27	Ca 11x1,8 m. Omrörda massor och matjord. Orörd marknivå på ca 0,3 m dj bestående av en melerad ljus sand men spår av plogfårar.	Tegel, glas	
Provruta 1	0,6x0,6 m. Matjord, orörd marknivå på 0,6 m dj bestående av en ljust beige silt.	Tegelkross, glas, järnföremål	Kompakt, hårt packad jord
Provruta 2	0,6x0,6 m. Påförda massor, matjord. Orörd marknivå på 0,75 m dj bestående av en ljust beige silt.	Tegelkross, obränt ben, yngre rödgods	
Provruta 3	0,6x0,6 m. Matjord, orörd marknivå på 0,15 m dj bestående av en ljust brun grå melerad silt.	Glas, porslin och järnföremål.	Lättgrävt i jämförelse med tidigare rutor.
Provruta 4	0,6x0,6 m. Matjord, omrört. Fyndförande ned till den orörda marknivån som kunde nås vid 0,21 m dj och som bestod av en ljus sand.	Glas, tegel och porslin.	
Provruta 5	0,6x0,6 m. Matjord, omrört. Fyndförande ned till den orörda marknivån som kunde nås vid ca 0,3 m dj och som bestod av en ljus sand.	Tegel, porslin och fönsterglas	
Provruta 6	0,6x0,6 m. Matjord, omrört. Fyndförande ned till den orörda marknivån som kunde nås vid 0,45 m dj och som bestod av en ljus siltig sand.	Tegel, yngre rödgods, järnföremål, porslin, fönsterglas, blästbruksslagg	
Provruta 7	0,6x0,6 m. Matjord, omrört. Fyndförande ned till den orörda marknivån som kunde nås vid 0,45 m dj och som bestod av en ljus siltig sand.	Yngre rödgods, kalkbruk, glas, porslin, br ben	
Provruta 8	0,6x0,6 m. Matjord, omrört. Fyndförande ned till den orörda marknivån som kunde nås vid 0,55 m dj och som bestod av en ljus siltig sand.	Kalkbruk, tegelkross, yngre rödgods, fönsterglas, br ben	
Provruta 9	0,6x0,6 m. Matjord, omrört. Fyndförande ned till den orörda marknivån som kunde nås 0,6 m dj och som bestod av en ljus siltig sand.	Stengods, slag, porslin, glas, äldre, yngre rödgods	
Provruta 10	0,6x0,6 m. Omrörda massor med stora inslag av sand. Orörd marknivå på 0,2 m dj bestående av ljus sand.	Porslin, glas, tegelbitar	Fyndfattig ruta.

Tabell 3. Tabell över upptagna schakt och provrutor.

Utvärdering av undersökningsplanen

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om det inom utredningsområdet finns fornlämningar vilket vi anser att vi har uppfyllt.

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning görs utifrån Riksantikvarieämbetets praxis för tillämpning av kulturmiljölagen (KML). Lämningstyperna och deras bedömning redovisas i den så kallade *Lämningstypistan* som är upprättad och ajourhållen av Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen gör den slutliga bedömningen inom ett uppdrag.

Fornlämning

Fornlämning är en lämning som är skyddad enligt kulturmiljölagen. För att kunna bedömas som fornlämning måste den vara äldre än 1850. Tre kriterier måste också vara uppfyllda; det ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Övrig kulturhistorisk lämning

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Möjlig fornlämning

Möjlig fornlämning anges för lämningar som kräver vidare utredning för att den antikvariska bedömningen ska kunna fastställas. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte kunnat fastställa lämningens utbredning.

Ingen antikvarisk bedömning

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller helt förstörda. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

Ej fastställd

Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser till exempel boplatslägen där en arkeologisk utredning steg 2 krävs för att eventuellt kunna finna spår som inte är synliga ovan mark.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-33610-2022
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2022-09-05
Jönköpings läns museums dnr: 2022-206
Beställare: Hjo kommun
Rapportansvarig: Emma Boman
Rapportgranskning: Ann-Marie Nordman
Fältansvarig: Emma Boman
Fältpersonal: Anna Ödeén
Fältarbetstid: 2022-10-11-2022-10-13
Län: Västra Götalands län
Kommun: Hjo kommun
Socken: Hjo socken
Fastighetsbeteckning: Söder 3:43
Belägenhet: 64E 6fS
Koordinater: N6461988, E456997
Koordinatsystem: Sweref 99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökningsyta: 27 hektar
Fornlämningsnummer: L2022:7293, L2022:7264,
L2022:7290
Fornlämningstyp: Bytomt/gårdstomt, skärvstens-
hög, härd
Tidsperiod: bronsålder/järnålder, medeltid
Fynd nr: 1-6

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Kartmaterial

Lantmäteriet. ArkivSök (<https://etjanster.lantmateriet.se>):

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA):

Hjo socken. Akt: P80-1:1 Geometrisk avmätning, Upprättad av Mårten Bosell. 1696.

Lantmäterimyndigheternas arkiv (LMA):

Hjo socken, Knäpplan. Akt 16-hjj-17A, karta över hemmanet Knäpplan. Laga skifte 1836

Rikets allmänna arkiv:

Häradsekonomiska kartan J112-44-11 Fogelås, 1877-1882

8E 2b Norra Fågelås, 1959

Riksarkivet:

Landskapshandlingar: Västergötlands handlingar 1542:1. Rullside 137.

Skattebönder: Joen i Kneppla.

Mantalslängder 1642-1820 Skaraborgs lä, /55203.16/1 (1642).

Tryckta källor och litteratur

Borg, J; Ödeén, A. 2013. *Skärstenshögen på Visingsö. Rapport över arkeologisk undersökning av RAÄ 112:1, genomförd under sommarkurser i arkeologi för amatörer, Visingsö socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2013:03.

Henriksson, C. 2020. *Arkeologisk schaktningsövervakning av L1962:44447stadslager inom Duvan 6, Hjo kommun, Västergötland*. Rapport nr 2020:26. Västergötlands museum

Runcis, J. 1999. Den mytiska geografin - Reflektioner kring skärvestenshögar, mytologi och landskapsrum i Södermanland under bronsålder. *Spiralens öga. Tjugo artiklar kring bronsålderforskning*. Red Olausson M. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, Skrifter25. 127-155. Södertälje

Viking, U. 1991. *Arkeologisk förundersökning 1990. Kyrkoparken, kv Kaplanen 1, fornl. nr 17 Hjo socken, Hjo kommun Västergötland*. Rapport 1991:4. Skaraborgs länsmuseum. Skara.

Åhman, A. *Raä 17, kvarteret Rättvisan Hjo socken, Hjo kommun Västergötland*. Arkeologisk förundersökning 2004. Rapport nr 2004.19. Västergötlands museum.

Wennstedt, Edwinger, B. 2012. *Fågelås-Hökenås. Arkeologisk utredning steg 1. Södra Fågelås socken, Västergötland, Hjo kommun, Västra Götaland*. Arkeologisentrum AB, AC Rapport 1205.

Jönköpings läns museum har under hösten 2022 utfört en arkeologisk utredning inom fastigheten Söder 3:43 i Hjo socken i kommun i Västra Götaland. Vid utredningen påträffades två fornlämningar i form av en skärvstenspackning och en härdbotten. Efter utförd kartstudie ska det ha funnits en bytomt med medeltida belägg inom aktuellt utredningsområde. Inga rester efter denna bytomt påträffades, dock påträffades fynd med medeltida dateringar inom området för bytomten. Skärvstenspackningen behöver utredas vidare för att fastställa dess art, konstruktion och datering om området går vidare för exploatering.

